

[ch]Mysterie van verdwenen oorlogsvliegers blijft
[kp]Adri Verswijveren en de oorlog
die maar niet verdwijnen wil

door Anja Romijn

„Kom vanavond met verhalen, hoe de oorlog is verdwenen, en herhaal ze honderd malen: alle malen zal ik wenen,“ zo eindigt het gedicht Vrede van Leo Vroman.

Voor Adri G. A. Verswijveren (27-11-1931) uit Halsteren zal de oorlog '40 - '45 echter nooit echt verleden tijd worden. Met hart en ziel blijft hij betrokken bij de verhalen van de geallieerde oorlogsvliegers, die voor en na D-Day op 6 juni 1944 in Normandië naar het noorden werden gedirigeerd, teneinde de Scheldemonding en het noordelijke gebied van Nederland te veroveren. Zij werden gestuurd voor bombardementsvluchten en droppings in bezet gebied. Vooral het mysterie van de verdwenen vliegtuigen uit die oorlogsperiode blijft hem bezig houden. Na 55 jaar doen verwanten van omgekomen vliegers nog steeds een beroep op hem, om tenminste het graf van hun geliefde dode te kunnen vinden.

De aanvliegroute van het Geallieerde Luchtlandings Leger liep pal over Schouwen-Duiveland, Sint Philipsland en Tholen. Het Duitse luchtafweergeschut haalde veel geallieerden neer. Na de oorlog bleek, dat in Zeeland tenminste 111 vliegtuigen uit de lucht waren gehaald. Verswijverens bijzondere belangstelling voor vliegtuigen in het algemeen, mondde uit in een humanitaire hulpactie om de laatste eer te kunnen bewijzen, aan vliegeniers, die hun leven voor de bevrijding gaven.

Voor zijn bijzondere verdienste ten aanzien van de oorlogsvliegers '40-'45 werd hij in Engeland benoemd tot erelid van het 138e Squadron Royal Air Force. Hij was tijdens zijn werkzame leven medewerker buitendienst van de Suikerunie, maar al zijn vrije tijd stopte hij in het boekstaven van de historie van de oorlogsvliegers in zijn woongebied. De meeste van zijn vakanties bracht hij in Engeland door, om speurwerk te verrichten. De technische en avontuurlijke aspecten van de crashes, maar nog meer de menselijke drama's, die zich daarbij afspeelden raakten zijn hart.

„One to the world, but all the world to me, in loving memory, your wife Edith,“ staat vermeld op de grafsteen van één van de omgekomen militairen, die rust op de begraafplaats in Bergen op Zoom. Met die liefdevolle gedachte in het achterhoofd is Verswijveren immer omgegaan met de nabestaanden van de oorlogsvliegers. Iedereen is uniek en de moeite waard om in dierbare herinnering te worden bewaard.

Na de oorlog werden de gemeenten op Tholen, Sint Philipsland en Schouwen-Duiveland overstelpt met brieven vol vragen over de geallieerde oorlogsvliegers. Mensen, die wanhopig op zoek waren naar een spoor van hun zoon of geliefde. Verswijveren heeft nu - na 55 jaar - nog steeds contact met een groot aantal van hen. Het Engelse en Canadese kerkhof in Bergen op Zoom wordt nog steeds bezocht door familieleden van de gevallenen. Zij willen alles weten over die laatste dagen in 1944 en niet zelden wordt er een beroep op Adri gedaan, om hen daarbij te vergezellen.

„De meeste vliegtuigen vertrokken vanaf de geheime Engelse basis Thempsford, vlakbij Manchester. Als de bemanning daar eenmaal was ondergebracht, mocht er geen contact meer zijn met de buitenwereld. De geheime missie werd goed ingeprent, er mocht geen kans zijn, dat er iets uitlekte. Op Thempsford waren twee squadrons gevestigd, 20 à 25 toestellen per squadron,“ vertelt Verswijveren, „het 161e en het 138e. Het laatstgenoemde vloog eerst met Lysanders, Hudsons en Whiley's, later met de viermotorige Stirling en Halifax. De beide squadrons waren verantwoordelijk voor het onderhouden van contacten met het verzet. De te vervullen opdrachten waren gevaarlijk. De vliegtuigen vlogen alleen en zonder bescherming van begeleiders. Bovendien moesten de droppings 's nachts en uiterst nauwkeurig gebeuren. Bij de aanvankelijke pogingen van de RAF om bij daglicht te opereren - de doelen waren dan beter herkenbaar - werden onaanvaardbare verliezen geleden. Op den duur werd wel duidelijk, dat de vliegtuigen zonder jagersescorte, alleen 's nachts konden vliegen. De toestellen vlogen daarop alleen bij maanlicht en heel laag, om buiten het bereik van de vijandelijke radar te blijven. Op Schouwen-Duiveland, Tholen en Sint Philipsland hield het geluid van die aanvliegende vliegtuigen bij nacht menigeen in angst wakker. In het vliegtuig zelf wist alleen de gezagvoerder de coördinaten van de droppingplaatsen. Hij kende zelfs de namen niet, alleen de schuilnamen van de te droppen verzetsstrijders.“

Maanlicht

De maanlichte nachten werden om nog een andere reden uitgekozen. De route over Schouwen, Sint Philipsland en Tholen was uiterst gevaarlijk, vanwege het Duitse afweergeschut op de kop van Schouwen en verderop in Brabant bij Woensdrecht en Gilze-Rijen. „De Oosterschelde tekende zich bij maanlicht zilverkleurig af in het landschap,“ verhaalt Verswijveren, „als de gezagvoerders dit zilverkleurige lint aanhielden, wisten ze zich buiten het geschut van Walcheren en Schouwen-Duiveland. In de duisternis zochten ze dan verderop naar het zilverkleurige lint van Roosendaalse Vliet en de Mark, om zo verder door te dringen in Brabant. Ondanks allerlei voorzorgen werden ze afgeschoten als vogels in de lucht. In tien dagen tijd werden negen geallieerde vliegtuigen neergehaald.“

„Bij dit oorlogsdrama zijn dus twee squadrons nooit terug gekomen en niemand heeft er ooit meer iets van vernomen. Ze zijn ‚missing in operation‘. Hoe het mogelijk is, dat ze verdwenen zijn, begrijpt niemand. Er is nooit officieel melding gemaakt omtrent de aard van deze mysterieuze verdwijningen. Typisch Engels is, dat deze squadrons nog steeds terug thuis worden verwacht.‘ Het kan zijn, dat de vliegtuigen in zee zijn gestort, maar ook, dat ze boven land zijn gecrasht en dat de stoffelijke resten van de bemanning in veldgraven zijn gelegd, zonder dat daar melding van is gemaakt. „Ik ken nogal wat van dit soort veldgraven. Ze worden tot nu goed verzorgd, met bloemen en gedenktekens.‘

Hoe belangrijk het voor de nabestaanden was, om te weten hoe de laatste uren van hun dierbaren waren verlopen, blijkt uit de talloze brieven, die - onmiddellijk na de oorlog - via het Rode Kruis en andere instanties bij de gemeentes binnenkwamen. Vooral ouders van de vermisten waren op zoek naar namen en adressen van mensen, die hun zoon het laatst levend of dood hadden gezien.

Adri Verswijveren raakte op een bijzondere manier betrokken bij de nabestaanden van de crash van één van de Engelse bommenwerpers. In de nacht van 2 op 3 juni 1944 stortte bij de Groeneweg in Stavenisse op Tholen, een Engelse Halifax bommenwerper neer. Rond het neerstorten van dit vliegtuig heeft lange tijd een waas van geheimzinnigheid gehangen. Na intensief speurwerk kwam men tot de ontdekking, dat de inzittenden zouden worden gedropt voor een spionage opdracht. Onderweg werden ze aangevallen door Duitse nachtjagers en hun toestel werd zo zwaar beschadigd, dat het neerstortte. De bemanning bestond uit zeven Engelsen en drie Belgische verzetsstrijders. De Engelse inzittenden waren de piloot Thomas Morgan Thomas, Derrick Albert John Smith, Eric Nelson, Leslie Victor Warboys, John Keith Robert Vincent, George Vick en Erich Parry. Volgens een verklaring van een broer van de 20-jarige Parry, was het voor Erich zijn eerste vlucht. De drie Belgen waren Gaston Masereel, (overleden in 1972), H. Filot en L. Stroobants. Masereel, die later door de Duitsers werd gearresteerd, was de enige overlevende van dit drama. Volgens ooggetuigen werden de slachtoffers door omwonenden begraven in de tuin van de weduwe Westdorp, omdat de Duitse Ortskommandant Strutzina in Lepelstraat vond, dat het hier om zogenaamde saboteurs ging, die geen fatsoenlijke begrafenis waard waren. „De vogels moesten zich maar over de lijken ontfermen, zo vindt de Ortskommandant,‘ dit schreef in Stavenisse raadslid J. A. Nortier in zijn dagboek uit die dagen. Pas na drie weken gaf burgemeester W. Hanssens van Stavenisse toestemming om de stoffelijke resten van de bemanning te ruimen. Wegens de inundatie - Stavenisse was onder water gezet - konden de inzittenden niet op de begraafplaats ter aarde worden besteld. De begrafenis vond plaats in één graf van twee bij 4.50 meter op een omhaagd gedeelte van de berm van de Havendijk, op drie meter afstand van dijkspaal 47. In Stavenisse herinnert de naam Pilotweg nog aan dit drama. Pas later vond het nodige

eerbetoon plaats en werden de stoffelijke resten overgebracht naar de oorlogsbegraafplaats in Bergen op Zoom.

Zoon

„Ongeveer tien jaar geleden stond de zoon van piloot Thomas hier plotseling voor mijn neus,“ vertelt Verswijveren. „Hij kwam uit Australië en was op weg naar Manchester. Omdat hij wat tijd over had, maakte hij een tussenstop in Brussel, om het graf van zijn vader te zoeken. In Stavenisse hadden ze hem naar mij gestuurd. David Thomas, zo heet hij, is een paar maanden geboren na de dood van zijn vader. We zijn samen naar de plaats gegaan, waar zijn vader was neergekomen. Een zéér emotioneel moment. We hebben samen nog naar brokstukken gezocht van het vliegtuig en die ook gevonden. Samen zijn we naar Bergen op Zoom gegaan om het graf van zijn vader te bezoeken. Nog steeds houden we contact.“

Verswijveren vertelt verder over Eric Sherman uit Californië bijvoorbeeld. Hij stortte op 21 juli op zijn vijfentwintigste verjaardag neer in Halsteren en overleefde als enige van zijn bemanning de crash.“ Adri Verswijveren kan tot tranen toe verhalen en hij blijft zoeken en wachten op tekens uit de tijd, die misschien toch een eind zullen maken aan de mysterieuze verdwijningen van al die jongens, die 'nog' niet terug gekomen zijn.

(Bronnen: Gemeentearchieven Tholen en Schouwen-Duiveland, de Eendrachtbode en privé collectie Adri Verswijveren.)

Foto-onderschriften:

1. Adri Verswijveren uit Halsteren blijft betrokken bij de verhalen van de geallieerde oorlogsvliegers van 55 jaar geleden.
2. David Thomas bij het graf van zijn vader, de piloot Thomas Morgan Thomas, op de militaire begraafplaats in Bergen op Zoom.
3. De noordelijke aanvliegeroute.